

УШАКОВА ІРИНА МИХАЙЛІВНА

к.психол.н., доцент, доцент кафедри ЗП
Національний університет цивільного захисту України

USHAKOVA IRINA

k.psyhol.n., Assistant Professor, Assistant Professor in kafedra of GP
National University of Civil Defense of Ukraine

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ У МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL MOTIVATION FUTURE EMPLOYEES DSNS UKRAINE

Анотація. У статті розглянуто питання розвитку професійної мотивації у курсантів НУЦЗУ. Проведене лонгітюдне дослідження дозволило показати значне зростання спонукальної сили мотиву отримання заробітної та зменшення значення мотивів престижу, отримання морального задоволення від виконуваної роботи, а також бажання приносити користь суспільству своєю роботою. **Ключові слова:** мотивація, професійна мотивація, розвиток мотивації, потреби.

Abstract. The article deals the questions of professional motivation in students NUTSZU. Conducted longitudinal study allowed to show a significant increase in incentive motive force a pay reduction and value reasons of prestige, getting moral satisfaction from the work, and the desire to benefit society with their work. **Keywords:** motivation, professional motivation, development of motivation, needs.

Проблема мотивації і мотивів поведінки та діяльності - одна із стрижневих у психології. Не дивно, що ця проблема віддавна займає уми вчених - психологів. Їй присвячено безліч публікацій (Х. Хекхаузен, Д. Аткинсон, Д. Халл, А. Маслоу В. Асєєв, І. Васильєв, М. Магомед - Емінов, І. Джідарьян, Е. Ільїн, Д. Кікнадзе, Л. Кічатінов, В. Ковальов, О. Леонтьєв, С. Москвичова, Л. Петражицький, П. Якобсон та інші) [1].

Мотивація професійної діяльності - це дія конкретних мотивів, які обумовлюють вибір професії і тривале виконання обов'язків, пов'язаних з цією професією [2]. Мотивація професійної діяльності має свою специфіку, яка проявляється як в особливостях структурно-ієрархічних характеристик, так і у змісті мотивів, потреб, установок, емоцій, які до неї входять. Важливим у вивченні мотивації професійної діяльності є її динамічний аспект, який знаходить своє відображення у стадіях професійного становлення особистості (С. Каверін, Є. Клімов, Т. Кудрявцев, А. Сухарєв, В. Шегурова, Т. Ядришнікова

та інші) [3]. Високорозвинена система професійної мотивації є джерелом професійного саморозвитку особистості. Вона забезпечує ефективне цілепокладання, активність і наполегливість у досягненні поставлених цілей. Тому розвиток професійної мотивації є рівноцінним з іншими завданням в процесі становлення фахівця у ВНЗ.

Вивчення мотивації професійної діяльності було розпочато нами у 2012 році спільно з магістранткою О. Ковалевською [3]. Тоді було проведено констатуюче дослідження. Цього року стало можливим провести повторне дослідження з курсантами факультету ОРС НУЦЗУ. Для цього було використано методики "Вивчення основних мотивів вибору професії" (методика Е. Павлютенкова) та "Мотиваційний профіль" (методика Ш. Річі і П. Мартіна).

Як показало порівняння результатів досліджуваних на той час, коли вони були першокурсниками та третьокурсниками за першою з названих методик, найбільші статистично значущі відмінності між середніми показниками спостерігаються за мотивами престижу і пізнавальним мотивами ($p \leq 0,001$), мотивами, пов'язаними зі змістом праці, моральними і утилітарними мотивами ($p \leq 0,01$). Вище перелічені мотиви більш вираженими були у курсантів два роки тому, що вказує на те, що першокурсники більш прагнули до оволодіння спеціальними знаннями і характеризувались прагненням до професій, які цінуються серед знайомих і більшою мірою спираються на моральні мотиви. Крім того, службова діяльність курсанта в перспективі дає можливість отримання звання офіцера, що, в свою чергу, може бути розцінено ним як набуття більш високого соціального статусу і престижу. Пільги та соціальне забезпечення сприяють задоволенню утилітарних потреб, тому цей мотив має високий вплив на вибір професії першокурсниками. Мотиви престижу і утилітарні мотиви відносяться до зовнішніх мотивів. Вищі показники за ними у першокурсників вказує на те, що в процесі навчання дані мотиви поступово відходять на другий план, а ось внутрішні мотиви, пов'язані із змістом діяльності починають переважати. Єдиним мотивом, за яким показники

першокурсників нижче, ніж у третьокурсників (хоча і незначно) є соціальні мотиви, які пов'язані з прагненням прилучення до загальнолюдських цінностей і бажанням сприяти соціальному прогресу. Не виявлено відмінностей за показниками таких мотивів, як соціальні, естетичні, творчі та матеріальні, що означає, що вони практично не змінюються за роки навчання у ВНЗ.

Цікаві дані було отримано і за другою методикою. У першокурсників домінуючими мотивами були задоволення потреб у відчутті затребуваності, у цікавій суспільно корисній роботі, у високій заробітній платі та матеріальній винагороді і в чіткому структуруванні роботи. Низькі бали на першому курсі отримані з наступних мотивів: потреба бути креативним працівником, потреба формувати і підтримувати довгострокові стабільні відносини, потреба у впливовості і влади.

На третьому курсі домінуючими мотивами стали потреба у високій заробітній платі та матеріальній винагороді і потреба в чіткому структуруванні роботи. Такі показники можуть бути обумовлені наближенням початку трудової діяльності, що, безумовно, підвищує інтерес до заробітної плати. Потреба чіткого структурування роботи може бути пов'язана зі страхом зробити щось неправильно, а також з досвідом чітко "структурованого" життя в умовах навчання у ВНЗ з особливими умовами навчання. Низькі бали в цьому випадку також було отримано з таких мотивів, як прагнення бути креативним працівником, формувати і підтримувати довгострокові стабільні відносини, що також пов'язано, ймовірно, з зазначеними вище причинами.

Статистично значущі відмінності між показниками першокурсників і курсантів третього курсу виявлені за показниками потреби у високій заробітній платі та матеріальній винагороді і потреби у відчутті затребуваності в цікавій суспільно корисній роботі. На третьому курсі зростає потреба в отриманні матеріальної винагороди за свою працю і знижується значущість виконання роботи, яка буде приносити користь людям. Це може бути пов'язано зі зменшенням "романтичного ореолу" у ставленні до професії з плином часу і під впливом пізнання професії у ВНЗ.

Таким чином, у майбутніх працівників ДСНС найбільш вираженими є мотиви підтримки життєдіяльності, мотив соціального статусу, потреба в матеріальній винагороді, і пізнання змісту конкретної праці. Найнижчі показники спостерігаються за мотивами комфорту, суспільної корисності, естетичними і творчими мотивами.

Як показало наше дослідження, в процесі професійного становлення майбутніх рятувальників зменшується значення мотивів престижу і утилітарних мотивів, мотивів отримання морального задоволення від виконуваної роботи, а також бажання приносити користь суспільству своєю роботою. Але значно підвищується спонукальна сила мотиву отримання заробітної плати. На нашу думку, така тенденція пов'язана з недостатнім усвідомленням респондентами значущості їх професійної діяльності для функціонування та розвитку суспільства і недоліками в системі навчання і виховання у ВНЗ. Ці дані свідчать про необхідність цілеспрямованої роботи по формуванню та розвитку соціально значущих мотивів професійної діяльності у майбутніх працівників ДСНС України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. — СПб: Питер, 2000. — 502 с.
2. Столяров А.А. Влияние учебной деятельности в военном вузе на формирование мотивации личности: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук: спец. 19.00.01 / Общая психология / А.А. Столяров. — Новосибирск, 2002. — 21 с.
3. Ушакова І.М. Динаміка професійної мотивації майбутніх працівників органів внутрішніх справ / І.М. Ушакова, О.А. Ковалевська // Проблеми екстремальної та кризової психології. [Зб. наук. праць]. — Вип. 13. — Харків: НУЦЗУ, 2013 — С. 241-250.